

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ШКОЛІ

УДК 378.147: 8020

С. О. Мелікова

Важливим завданням сучасної вищої педагогічної школи є навчання студентів самостійно опанувати знання. Індивідуалізація професійно орієнтованого навчання іноземних мов передбачає великий обсяг самостійної роботи студентів, особливо з додатковими джерелами. Індивідуалізацію професійно орієнтованого навчання іноземних мов у дослідженні визначено як основу самостійної роботи студентів на основі виявленого наявного рівня опанування іноземної мови. У сучасній гуманістичній педагогіці, у центрі уваги якої постає “унікальна цілісна особистість, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), відкрита для сприймання нового досвіду, здатна на свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях” [2, с. 77], принцип індивідуалізації є визначальним. Проте, актуальною проблемою сучасної педагогічної науки залишається реалізація цього принципу в практиці навчальних закладів у навчально-виховному процесі.

Ученими-психологами (Б. Г. Ананьєвим, Л. В. Занковим, В. А. Крутецьким, С. Л. Рубінштейном, Б. М. Тепловим) доведено, що психологічний зміст індивідуалізації полягає в тому, що цілеспрямований процес розкриття сутнісних сил особистості в її різноманітній соціальній діяльності є можливим у процесі самореалізації, рушійною силою якої є внутрішнє прагнення, потреба в саморозвитку, а провідним принципом є принцип елективності. Тому в педагогіці “інструментувати навчання як вільно обрану учнем діяльність означає створити найкращі умови для його цілеспрямованого, соціально і педагогічно значущого розвитку та керувати цим процесом згідно з потребами його внутрішніх сил” [1, с. 43].

Індивідуалізація навчання студентів розглядається в працях Т. В. Васильєвої, В. М. Володько, Г. А. Данілочкіної, В. А. Кан-Каліка, М. Д. Нікандрова, Л. Ю. Образцової, О. М. Пехоти, П. І. Підкасистого, П. І. Сікорського. Окремі питання індивідуалізації навчальної діяльності студентів розглянуто в наукових працях О. О. Абдулліної, С. І. Архангельського, В. К. Буряка, Б. А. Грицюка, С. В. Домбровського, Р. П. Скульського. Детальний розгляд цих досліджень переконливо свідчить про те, що в сучасній педагогічній науці змінюється традиційний погляд на врахування індивідуальних особливостей тих, хто навчається. Індивідуалізація навчальної діяльності – це застосування індивідуального підходу в процесі навчання, що передбачає цілеспрямований розгляд суб'єкта навчальної діяльності, створення умов, за яких кожен студент несе самостійну відповідальність за своє особистісне і професійне зростання (А. О. Кірсанов, Є. С. Рабунський, І. Е. Унт).

Метою статті є визначення індивідуалізації як основи вдосконалення професійно-педагогічної підготовки студентів немовних спеціальностей у вищій педагогічній школі.

Розгляд проблеми індивідуалізації здійснюється у контексті загальних завдань навчання, виховання та розвитку особистості. Він надає нам можливість зробити висновок про те, що цю категорію в теорії і практиці науковці, використовуючи різні підходи, характеризують як мету, засіб, метод, принцип та результат навчання і виховання.

На основі проаналізованих визначень різних науковців індивідуалізацію процесу навчання в системі вищого педагогічного навчального закладу (ВПНЗ) ми визначаємо як таку організацію навчального процесу, в межах якої здійснюється врахування індивідуальних особливостей студентів (розвиток здатності до самоактуалізації, самореалізації, самонавчання, самоконтролю), регулюються засоби, способи, прийоми і темп навчання (здійснюється залучення студентів до активної пізнавальної діяльності, підтримується стійкий

інтерес до навчання), створюються умови для професійно-особистісного становлення майбутнього фахівця.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дає підставу стверджувати, що індивідуалізація навчання у вищій школі є актуальною проблемою, пов'язаною з пошуком змісту, методів, шляхів, засобів вирішення проблеми [5]. Виявляються можливості впровадження індивідуалізації в процесі навчання таким чином, щоб ураховувалися індивідуальні особливості мислення, ступінь підготовки кожного студента, його конкретні індивідуальні особливості з метою найбільш ефективного розвитку як майбутнього фахівця.

Дослідження процесу професійної підготовки майбутнього педагога доводять, що в сучасних умовах розвиток майбутнього педагога-фахівця здійснюється у трьох напрямках. Перший напрямок передбачає, що майбутній педагог має бути освіченим стосовно останніх світових технологій і методики викладання своєї дисципліни. Другий напрямок включає необхідність ознайомлення з передовими досягненнями в галузі педагогічних наук для реалізації навчальної, виховної та розвивальної функцій. Третій – обумовлює необхідність для майбутнього педагога постійно підтримувати певний рівень знань із предмету, який він викладатиме.

Ми розглядаємо професійно орієнтоване навчання іноземних мов як фахово-педагогічну спрямованість навчання з урахуванням потреби системи ВПНЗ у вивченні іноземної мови щодо особливостей фаху і спеціальності майбутнього педагога. Велику роль у цьому відіграє навчання іноземних мов, а саме навчання професійно орієнтованої іноземної мови, що сприяє формуванню та розвитку навичок самостійної роботи, які надають студенту можливість поповнювати знання, удосконалювати свої особистісні риси, розвивати професійні вміння. Отже, в аспекті професійного вдосконалення, отримання фахових знань студентами ВПНЗ, які навчаються на немовних спеціальностях, необхідно враховувати особливості курсу “Іноземна мова професійного спрямування”.

Проте на сучасному етапі у ВПНЗ актуальною залишається професійна орієнтація іноземної мови. Аналіз практики вивчення іноземних мов на немовних спеціальностях свідчить, що більшість студентів (близько 87%) вивчають цей предмет неохоче і вважають його “непрофільною” дисципліною. Тому провідна проблема, яку потрібно вирішувати, полягає в тому, щоб перетворити процес навчання іноземних мов на цікавий та інформативний, продуктивний і спрямований на вияв індивідуальності особистості процес. До свідомості кожного студента слід донести розуміння необхідності в сучасному інформаційному суспільстві опанування хоча б однієї іноземної мови, оскільки це, урешті-решт, є запорукою високого рівня професіоналізму майбутнього спеціаліста.

У зв'язку з цим, можна констатувати, що сьогодні слід будувати процес навчання іноземних мов у ВПНЗ таким чином, щоб засобами іноземної мови формувати в студентів стійку спрямованість на творчість, активність і пізнавальну самостійність, опиратися на їхні індивідуальні особливості, постійно залучати студентів до співпраці, надавати можливість для самореалізації, самоконтролю, професійного зростання. Тому й індивідуалізація процесу навчання іноземних мов набуває важливого значення в підготовці творчої індивідуальності студента.

Вважаємо, що метою індивідуалізації навчання іноземних мов студентів ВПНЗ є формування в майбутніх педагогів уміння самостійно одержувати необхідні знання з цього предмету, уміння застосовувати та оновлювати їх, а також сприяння по-новому осмислити процес навчання в цілому, відібрати найбільш раціональні і прийнятні з існуючих методик, удосконалювати окремі прийоми. Індивідуалізація професійно орієнтованого навчання іноземних мов покликана, перш за все, розвинути інтерес до іноземної професійно орієнтованої мови, уможливити сприйняття студентами навчального матеріалу системно, обирати способи та темп навчання, що забезпечує глибину вивчення програмного матеріалу.

Характер навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі індивідуалізації навчання іноземної мови визначається спрямованістю не на репродуктивну, а на пошукову діяльність студента, процес його саморозкриття, самопізнання, самовизначення й особистісно-професійного самостворення як компетентного спеціаліста. Використання індивідуалізації в процесі вивчення професійно орієнтованої іноземної мови студентами немовних спеціальностей ВПНЗ передбачає розвиток особистісних рис і професійно значущих показників. Рання професійна спрямованість курсу іноземної мови підвищує інтерес до предмету, сприяє зростанню практичної цінності у підготовці спеціаліста високої кваліфікації. У студента за умови правильно організації навчального процесу зростає інтерес до вивчення мови, “він хоче всебічно засвоїти свій спеціальний предмет, і він розуміє, що добре знання іноземної мови буде йому неоціненною допомогою, як при читанні літератури за фахом, так і при спілкуванні з колегами-іноземцями” [3, с. 119].

Під професійно орієнтованим навчанням іноземних мов ми розуміємо таку організацію засвоєння матеріалу, яка забезпечує професійну зацікавленість, стійкий інтерес кожного студента до вивчення іноземної мови, формує в нього навички та вміння, що необхідні для професійного самовдосконалення, сприяє розвитку всіх компонентів професійної культури – знань, досвіду, творчості, мотивів. Але важливо, щоб усі ці компоненти було подано в необхідній пропорції й інтегративно. Система професійної підготовки повинна бути не предметною, а професійно спрямованою, дисципліни ВПНЗ повинні бути зорієнтовані на підготовку вчителя певної спеціальності [4, с. 11].

Для вияву професійного інтересу на ранньому етапі навчання у ВПНЗ (уже на I курсі) необхідно вводити тексти зі спеціальності (у нашому випадку – це фахові тексти зі спеціальності та тексти педагогічної спрямованості). При цьому необхідно враховувати з самого початку навчання студентів у ВПНЗ і те, що кожен із них є індивідуальністю з індивідуальними професійними інтересами, цінностями, а також рівнем підготовки. Отже, професійно орієнтоване навчання іноземних мов потребує, перш за все, особистісно-

суб'єктивного опанування знань, умінь та навичок, з одного боку, і врахування у процесі навчання індивідуально-психологічних особливостей кожного студента, з іншого.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що з метою підвищення якості професійно орієнтованого навчання іноземних мов необхідно індивідуалізувати навчальний процес. Індивідуалізація професійно орієнтованого навчання іноземних мов полягає в створенні позитивного мотиваційно-ціннісного ставлення до навчального предмету та своїх особистісних професійних можливостей, до професійної самореалізації, а також у розкритті умов особистісно-професійного розвитку, самовдосконалення професійної індивідуальності.

Сукупність засобів і способів досягнення забезпечення індивідуалізації професійно орієнтованого навчання студентів немовних спеціальностей ВПНЗ іноземної мови передбачала інтерактивне навчання читанню текстів професійно-педагогічного спрямування через систему індивідуальних вправ. Метою таких індивідуальних завдань було стимулювання студентів читати тексти професійно-педагогічної спрямованості, розвивати навички та вміння самостійної індивідуальної роботи, підвищувати рівень опанування професійно орієнтованої іноземної мови.

Програма курсу “Іноземна мова професійного спрямування” передбачає такий вид роботи як домашнє читання. Так, одним із текстів, який призначається для домашнього читання для студентів, був текст про видатного художника Караваджіо. Наведемо приклади індивідуальних завдань до тексту. Оскільки опрацювання тексту здійснюється по абзацах, пропонуємо приклади індивідуальних завдань до першого абзацу.

Картка № 1 (для студентів із недостатнім рівнем опанування іноземної мови).

1. Ознайомтесь з основними рисами стилю Караваджіо:

– завдання мистецтва полягає в тому, щоб добре імітувати предмети й явища природи;

- чіткою композиція стає завдяки мистецтву використання світлотіні;
- переходи кольорів повинні бути поступовими.

2. Прочитайте наведений переклад слів декілька разів, перш ніж приступати до читання I абзацу тексту:

Few artists – невелика кількість художників; *have exerted* – вплинули; *tempestuous* – бурхливий; *he was destined* – він був призначений; *to turn* – повернути; *European art* – європейське мистецтво; *ideal viewpoint* – ідеальний погляд; *Renaissance* – епоха Ренесансу; *simple reality* – проста реальність; *difference* – різниця; *to lie* – полягати; *the proper way* – відповідний шлях; *actually* – насправді.

Мета: удосконалювати навички самостійного читання та розуміння тексту.

Картка № 2 (для студентів із достатнім рівнем опанування іноземної мови).

1. Прочитайте перший абзац тексту, знайдіть слова-домінанти, перекладіть їх.

2. Оберіть необхідне за змістом слово та перекладіть словосполучення:

Have exerted (*impact, influence, sway*), was ... to turn (*predetermine, destined, fated*), the ideal ... of the Renaissance (*viewpoint, standpoint, point*), simple reality was ... (*of primary importance, of much significance, in no sense*).

Мета: а) удосконалювати навички і вміння самостійно читати текст та обробляти окремі речення зі змістовного тексту; б) стимулювати студента прочитати текст у повному обсязі.

Картка № 3 (для студентів із високим рівнем опанування іноземної мови).

1. Знайдіть у першому абзаці речення, де йдеться про роль Караваджіо в мистецтві.

2. Доповніть вирази:

Extraordinary (вплив), (йому було призначено) to turn, ideal (погляд), (різниця) lies, (насправді) sees.

Мета: удосконалювати навички самостійної роботи з текстом, уміння та навички усного та писемного мовлення з теми.

Отже, індивідуалізація професійно орієнтованого навчання іноземних мов сприяє підвищенню рівня опанування професійно орієнтованої іноземної мови, рівня пізнавальної активності, формуванню позитивного ставлення до професійно-педагогічної спрямованості навчального процесу і професійно орієнтованої іноземної мови.

Важливим показником професійного розвитку майбутнього педагога є усвідомлення себе майбутнім спеціалістом, бажання підтримувати високий професійний рівень. Кінцева мета професійно-педагогічної підготовки у вищій педагогічній школі – це еволюційне досягнення студентом як суб'єктом навчальної діяльності адекватності між об'єктивним змістом знання та суб'єктивним його сприйняттям, усвідомленням. Отже, у процесі навчання відбувається діяльність із саморозвитку особистості.

Список використаної літератури

1. Алексюк А. Н. Методические указания к изучению курса “Педагогика высшей школы” : в 2-х томах / Андрей Николаевич Алексюк. – К. : КГУ, 1989. – Т. 1. – 130 с.
2. Гончаренко С. У. Проблеми індивідуалізації процесу навчання / С. У. Гончаренко, В. М. Володько // Педагогіка і психологія. – 1995. – №1. – С. 63–72.
3. Ляховицкий М. В. Методика преподавания иностранных языков : учеб. пособие для филол. фак. вузов / Михаил Васильевич Ляховицкий. – М. : Высшая школа, 1981. – 159 с.
4. Пассов Е. И. Культуросообразная модель профессиональной подготовки учителя : философия, содержание, реализация / Е. И. Пассов // Иноземні мови. – 2002. – №4. – С. 3–18.
5. Якиманская И. С. Разработка технологии личностно ориентированного обучения / И. С. Якиманская // Вопросы психологии. – 1995. – №2. – С. 31–41.

Рецензент: кандидат педагогічних наук, професор Штельмах Г. Б.